

Uchwała z dnia 30 listopada 2011 r., III CZP 66/11

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

Sędzia SA Roman Dzięczek

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi wierzyciela "F.B.P." S.A. w W. na zarządzenie komornika przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Centrum w S. z dnia 10 grudnia 2010 r. o zwrocie wniosku o wszczęcie egzekucji, przy uczestnictwie dłużnika Magdaleny Ł., po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 30 listopada 2011 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 15 czerwca 2011 r.:

"Czy dokument pełnomocnictwa jest warunkiem formalnym wniosku (art. 126 § 3 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.) o wszczęcie postępowania egzekucyjnego na podstawie tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 783 § 4 k.p.c., składanego w systemie teleinformatycznym przez pełnomocnika wierzyciela?"

podjął uchwałę:

Pełnomocnik wierzyciela, składający do komornika za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 797 § 2 w związku z art. 783 § 4 k.p.c., ma obowiązek wykazać swoje umocowanie w sposób określony w art. 89 § 1 i art. 126 § 3 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Uzasadnienie

Wierzyciel "F.B.P." S.A. w W. uzyskał w elektronicznym postępowaniu upominawczym tytuł wykonawczy przeciwko dłużnicze Magdalenie Ł. W toku postępowania rozpoznawczego wierzyciel reprezentowany był przez radcę prawnego, który w pozwie powołał się na udzielone mu pełnomocnictwo w sposób przewidziany w art. 89 § 1 zdanie czwarte k.p.c. Następnie, korzystając z możliwości przewidzianej w art. 797 § 2 k.p.c., ten sam pełnomocnik wierzyciela za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze złożył wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego. Komornik wezwał wierzyciela do uzupełnienia braków wniosku o wszczęcie egzekucji przez dołączenie pełnomocnictwa. Wobec niezastosowania się do wezwania, zwrócił wniosek, wskazując jako podstawę art. 130 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Wierzyciel zaskarżył zarządzenie skargą na czynności komornika, którą Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum oddalił postanowieniem z dnia 21 lutego 2011 r. Sąd przyjął, że art. 126 § 3¹ k.p.c. oraz art. 89 § 1 zdanie czwarte k.p.c. nie mają zastosowania w niniejszej sprawie, gdyż odnoszą się wyłącznie do elektronicznego postępowania upominawczego, a postępowanie egzekucyjne takim postępowaniem nie jest. Wierzyciel wniósł zażalenie na postanowienie, argumentując, że w postępowaniu egzekucyjnym, prowadzonym na podstawie wniosku złożonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wystarczające jest powołanie się na pełnomocnictwo w sposób uregulowany w art. 89 § 1 zdanie czwarte k.p.c., nie ma natomiast zastosowania art. 126 § 3 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., ponieważ wyłączają go postanowienia art. 126 § 3¹ w związku z art. 89 i art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Okręgowy w Szczecinie, rozpoznając zażalenie, powziął wątpliwość wyrażoną w przedstawionym zagadnieniu prawnym. Zwrócił uwagę, że w postępowaniu egzekucyjnym wszczynanym zgodnie z art. 797 § 2 k.p.c. przez złożenie elektronicznego wniosku na podstawie tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 783 § 4 k.p.c., nie została uregulowana wprost kwestia dotycząca wymagań formalnych w zakresie pełnomocnictwa. W piśmiennictwie, orzecznictwie sądów powszechnych i praktyce komorniczej ścierają się dwa poglądy. Według jednego, przy składaniu wniosku o wszczęcie egzekucji za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. mają zastosowanie przepisy dotyczące elektronicznego

postępowania upominawczego, w tym art. 89 § 1 zdanie czwarte oraz art. 126 § 3¹ k.p.c., ponieważ postępowanie egzekucyjne jest kontynuacją rozpoznawczego postępowania elektronicznego i wszczyna się je w taki sam sposób. Wystarczy więc powołanie się na udzielone pełnomocnictwo oraz wskazanie podstaw umocowania przez organy, przedstawiciela ustawowego i osoby wymienione w art. 67 k.p.c., nie jest natomiast konieczne przedłożenie pełnomocnictwa ani odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego. Drugi pogląd kwestionuje dopuszczalność odpowiedniego stosowania w postępowaniu egzekucyjnym przepisów o elektronicznym postępowaniu upominawczym. Podkreśla się szczególny charakter tych przepisów, wyłączający ich rozszerzającą interpretację, i w konsekwencji uznaje się konieczność traktowania braku pełnomocnictwa jako braku formalnego pisma procesowego wierzyciela.

Sąd Okręgowy opowiedział się za pierwszym zapatrywaniem i zwrócił uwagę na jego racjonalność. Jego zdaniem, istotą postępowania teleinformatycznego jest szybkość i odstąpienie od składania dokumentów w postaci papierowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Elektroniczne postępowanie upominawcze, umożliwiające wykorzystanie w postępowaniu cywilnym elektronicznych technik komunikacji i przetwarzania danych powszechnie używanych w życiu społecznym, zostało wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 26, poz. 156). Stanowi postępowanie odrębne, którego zasadnicza konstrukcja została ujęta w art. 505²⁸-505³⁷ oraz w art. 68 zdanie drugie, art. 89 zdanie czwarte, art. 126 § 3¹ i art. 131¹ k.p.c. Sprecyzowanie technicznych kwestii związanych z obsługą postępowania nastąpiło w § 272a i nast. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. Nr 38, poz. 249 ze zm.). Założeniem elektronicznego postępowania upominawczego jest podejmowanie czynności procesowych przez powoda i dokonywanie czynności sądowych wyłącznie w formie zapisów w systemie teleinformatycznym, bez prowadzenia papierowych akt sądowych. Pisma procesowe w tradycyjnej formie może wnosić jedynie pozwany, jednak i one przenoszone są do systemu teleinformatycznego w formie skanów. Na potrzeby elektronicznego postępowania

upominawczego w art. 68 zdanie drugie i w art. 89 § 1 zdanie czwarte w związku z art. 126 § 3¹ k.p.c. wyłączony został obowiązek wykazywania dokumentem swojego umocowania przez osoby dokonujące czynności procesowych jako przedstawiciele ustawowi, organy lub osoby wymienione w art. 67 k.p.c., a także jako pełnomocnicy procesowi. Zastąpił go obowiązek wskazania, a więc wyjaśnienia podstawy swojego umocowania, gdy wynika ono z pełnomocnictwa, a także podanie daty jego udzielenia, zakresu oraz okoliczności wymienionych w art. 87 k.p.c. Odstąpienie od wymagania udokumentowania umocowania na rzecz obowiązku wskazania jego podstawy uzasadnione zostało w projekcie ustawy potrzebą szybkiego wydania orzeczenia i powszechną praktyką przedstawiania przez pełnomocników uwierzytelnionych przez nich odpisów pełnomocnictw, a także komplikacjami, jakie wiązałyby się z koniecznością przekazywania dokumentów papierowych w postępowaniu pozbawionym tradycyjnych akt (por. Sejm VI kadencji, druk nr 859).

Nowelizacja dokonana ustawą z dnia 9 stycznia 2009 r. określiła także sposób nadawania klauzul wykonalności nakazom zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Klauzula nadawana jest z urzędu (art. 782 § 2 k.p.c.) i pozostawiana w systemie teleinformatycznym (art. 783 § 4 k.p.c.).

Wierzyciel, który na podstawie takiego tytułu zamierza wszcząć egzekucję, ma do wyboru dwa sposoby; może skierować do komornika wniosek w formie pisma i dołączyć do niego wydruk nakazu z klauzulą z systemu teleinformatycznego (art. 793 § 3 k.p.c.) albo złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze (art. 797 § 2 k.p.c.), w którym tylko powołuje się na wydany tytuł. W obu wypadkach komornik ma obowiązek zweryfikować w systemie teleinformatycznym istnienie i treść tytułu (§ 6 i nast. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie szczegółowych czynności Krajowej Rady Komorniczej oraz szczegółowych czynności komornika związanych z egzekucją prowadzoną na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego, Dz.U. Nr 224, poz. 1805). Jeśli wniosek został złożony w drodze elektronicznej, komornik dokonuje wydruku wniosku i tytułu wykonawczego, opatruje wydruk weryfikacyjny tytułu adnotacją o odebraniu elektronicznego wniosku o wszczęcie egzekucji i o zgodności wydruku weryfikacyjnego z elektronicznym tytułem

wykonawczym. Do obowiązków komornika należy także odnotowanie w systemie teleinformatycznym faktu prowadzenia egzekucji, daty jej zakończenia i wyniku.

Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. nie wprowadziła do postępowania egzekucyjnego innych zmian. Przepis umożliwiający wykorzystania przez wierzyciela teleinformatycznej drogi złożenia wniosku egzekucyjnego nie zawiera odesłania do art. 126 § 3¹ ani do art. 68 zdanie drugie i art. 89 § 1 zdanie czwarte k.p.c. Niezamieszczenie w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym dalszych postanowień dotyczących wymagań formalnych, jakie musi spełniać wniosek egzekucyjny złożony z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego, rodzi potrzebę sięgnięcia, na podstawie odesłania zawartego w art. 13 § 2 k.p.c., do przepisów o procesie.

Problem przedstawiony przez Sąd Okręgowy sprowadza się do wątpliwości, czy w tym wypadku należy odpowiednio zastosować przepisy o procesowym postępowaniu "zwykłym" – jak zrobił komornik i co zaakceptował Sąd pierwszej instancji – czy też specyfika postępowania wykonawczego opartego na elektronicznym tytule wykonawczym uzasadnia przeniesienie do postępowania egzekucyjnego ułatwień przewidzianych w postępowaniu rozpoznawczym, mimo że jest to postępowanie odrębne i to niejako podwójnie, gdyż stanowi "podrodzaj" innego postępowania odrębnego, tj. postępowania upominawczego (art. 505²⁸ k.p.c.). Umieszczenie postanowień dotyczących szczególnego sposobu ujawniania umocowania w postępowaniu elektronicznym w przepisach dotyczących postępowania "zwykłego" nie może uzasadniać przyporządkowania ich do tego postępowania, ponieważ przeczy temu ich wyraźne powiązanie z elektronicznym postępowaniem upominawczym i potraktowanie ich jako wyjątków od reguły obowiązującej w postępowaniu "zwykłym".

W piśmiennictwie nie ma zgody co do tego, czy przepisy o procesie, które art. 13 § 2 k.p.c. nakazuje stosować odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w kodeksie, należy rozumieć jako przepisy dotyczące postępowania "zwykłego", czy pojęcie to obejmuje także postępowania odrębne. Odnosząc ten problem do postępowania egzekucyjnego wyrażano pogląd, że przepisy o postępowaniach odrębnych mają charakter norm szczególnych i sprecyzowany zakres zastosowania, wobec czego nie powinny być stosowane odpowiednio w

innych postępowaniach ani między sobą. Za tym rozwiązaniem, mającym bardziej przekonujące uzasadnienie teoretyczne, opowiedział się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 4 stycznia 2008 r., III CZP 113/07 (OSNC 2009, nr 1, poz. 4). Prezentowane było jednak także zapatrywanie, że w postępowaniu egzekucyjnym możliwe jest odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniach odrębnych. Wniosek taki nasuwa wyłączenie w art. 479⁹ § 2 k.p.c. zastosowania § 1 tego przepisu do wniosku o zabezpieczenie powództwa, zbędne przy przyjęciu, że przepisy postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych nie mają zastosowania w innych rodzajach postępowań.

Jednak nawet przyjęcie dopuszczalności odpowiedniego zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego przepisów o elektronicznym postępowaniu rozpoznawczym nie daje dostatecznych podstaw do przeniesienia szczególnych reguł powoływania swojego umocowania przez pełnomocnika i osoby, o których mówi art. 68 § 1 zdanie drugie k.p.c. Sprzeciwia się temu wyjątkowość art. 68 § 1 zdanie drugie i art. 89 § 1 zdanie czwarte w związku z art. 126 § 3¹ k.p.c. i wyraźne ograniczenie ich stosowania wyłącznie do elektronicznego postępowania upominawczego. Konieczność ścisłego rozumienia tego ograniczenia potwierdza treść art. 505³⁷ § 1 k.p.c., który – w razie uchylecia nakazu lub utraty mocy na skutek wniesienia sprzeciwu i przekazania sprawy sądowi ogólnie właściwemu – nakazuje wszczęcie czynności prowadzących do usunięcia braków formalnych pozwu, obejmujących także należyte wykazanie umocowania. Nawet więc w postępowaniu rozpoznawczym, będącym kontynuacją postępowania zapoczątkowanego wniesieniem elektronicznego pozwu, ułatwienia dla osób reprezentujących strony ustają, a wystarczające wcześniej oświadczenie musi zastąpić konkretny dokument. Tym bardziej więc nie można przenosić uproszczeń do postępowania egzekucyjnego, stanowiącego samodzielny i odmienny od postępowania rozpoznawczego rodzaj postępowania cywilnego, niebędący koniecznym ciągiem dalszym postępowania rozpoznawczego.

Należy ponadto pamiętać, że prawidłowe umocowanie osób reprezentujących stronę ma istotne znaczenie w procesie cywilnym. Nienależyte umocowanie pełnomocnika może prowadzić do nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 k.p.c.) i podlega kontroli organu prowadzącego to postępowanie. Oświadczenie pełnomocnika wyjaśniające podstawy udzielonego mu pełnomocnictwa w zakresie

przewidzianym w art. 89 § 1 zdanie czwarte k.p.c. nie zapewnia możliwości kontroli prawidłowości umocowania, jaką daje analiza dokumentu pełnomocnictwa.

Argumentów tych nie może przeważać wprowadzenie alternatywnego w stosunku do wniosku składanego w sposób przewidziany w art. 760 § 1 k.p.c. sposobu wystąpienia o wszczęcie egzekucji. Wykorzystanie systemu teleinformatycznego w postępowaniu egzekucyjnym co do zasady ogranicza się obecnie do przesłania w tej formie przez wierzyciela wniosku wskazującego elektroniczny tytuł wykonawczy. Wniosek ten zostaje następnie wydrukowany przez komornika i przybiera postać papierową (§ 7 rozporządzenia wykonawczego z dnia 23 grudnia 2009 r.); w takiej postaci prowadzone są także akta komornicze (§ 21 i nast. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie określenia szczegółowych przepisów o biurowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych, Dz.U. Nr 266, poz. 2242).

Argumenty Sądu Okręgowego oparte na przeświadczeniu o celowości zapewnienia wierzycielowi możliwości wniesienia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego kompletnego, poprawnego formalnie wniosku stanowią wyraz oczekiwań, że droga elektroniczna dokonywania czynności w postępowaniu cywilnym będzie alternatywą tradycyjnej w szerokim zakresie, obejmującym także postępowanie egzekucyjne. Ten postulat jest jednak na obecnym etapie propozycją *de lege ferenda* i wykracza poza granice określone nowelizacją z dnia 9 stycznia 2009 r.; dopiero odpowiednie decyzje ustawodawcze mogą zmienić stan istniejący.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.